

Mahainguru hartan erantzun gabeko itaunak (V)

«Elebitasuna euskararen ordezkapen politikaren estaldura ideologikoa besterik ez da»

«... Adierazten digutenez, galdera ugari dago oraindik. Izan gaituzen laburrak, mesedez, gure erantzunetan. Eta ikusentzuleei eskabide berbera egin behar diet; beren itaunak ipini ditzatela soilik eta laburrak izan daitezela. Aurrera, hurrengo deiarekin!»

—Gabon, jaunak! Ikastolako irakaslea naiz ni. Gure ikastola D ereduan ibili da orain arte; baina datorren ikasturteak hasita, B eredu pasatzea erabaki dute. Nere ustez, gure ikastolaren helburua bera aldatu da erabaki horrekin...

—Mesedez, ez hiezaguzu zure ikastolaren historia kontatu. Euskararen plangintza dugu gaurok gaia. Egin ezazu zure itauna, mesedez.

—Bai, horretarako nator, hain zuzen. Euskararen normalkuntzarako plangintzaz mintzatu zarete eta horretarako helburuak eta helpeak argitu beharraz ere bai. Baina ez duzue argitu, zuen ustez, zein den edo zeintzu diren plangintza horren helburua. Zein da azken helburua zuen ustez, euskararen plangintza egitean aurrenik argitu beharko litzatekeena? Elebitasuna ote da? Eta hori baldin bada, ez al duzue uste, azkenean eta praktikan erdarek—gazelaniak eta frantsesak—erabat itoko dutela euskara? Benetan elebitasuna normalkuntzaren helburutzat ipintzea, gaurok euskararen egoeran, ez al da erdara erabat nagusitzen uztea?»

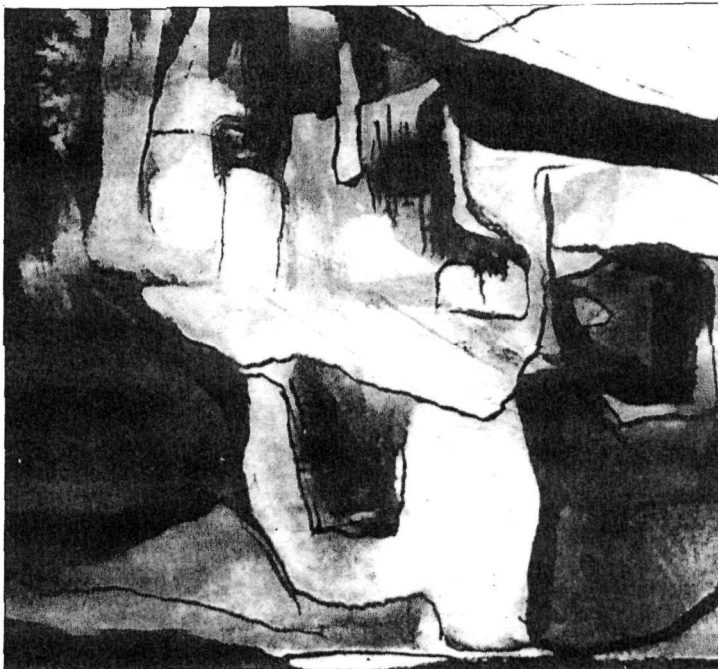
Elebitasunaz aipamen pare bat

Arazo horretaz aipamen pare bat daukat eskutan eta irakurri nahi ditut. Bata Euskaltzaindiak 1979an argitaraturiko «Hizkuntz borroka Euskal Herrian» liburutik, 37-38 orrialdeetatik jasoa dut. Honela dio: «Hizkuntzen arteko ukipena ez da elebitasunezko egoera nola-hala orekatu batez konpontzen; aitzitik, hizkuntza batek bestea ordezkatzu bukatzen du. Hortaz, beti ere biktima bat sortzen da, heriotz zeinua berekin darmanan».

Beste aipua «Jakin» aldizkarian, igazko 32. zenbakian, I. Müller-ek idatzitako «Elebitasuna Euskal Herrian, Teoria eta egoera» artikulutik hartu dut. «Nire eritzia da, elebitasun politika Euskadin, hizkuntz politika kolonial aktibo, beste helpe bidezkin jarraitutako bat bezala ikusi behar dela».

Badirudi, hasteko, eritzi horiek galdegilearen kezkekin bat indartzera datozela. Eta ni neu ere horretanix naiz.

Erreforma politikoa etorri zenetik elebitasuna ipini ohi da sarritan hizkuntz politikaren helburu gisa. Hori Komunitate Autonomoan ze, beste bi komunitateetan—foralean eta iparaldekoan—, ez da horrenbestekorik «amesten», noski. Badirudi printzipio «demokratiko» artean jarri dela elebitasunarena ere eta horren izenean edo, Espainiako Konstituzioan onarturik gelditzen dela eta,

areago, Gernikako Estatutuan Komunitate Autonomorako helburutzat ezartzen dela.

Baina zer da elebitasuna?

Baina elebitasunaren printzipioa erabat abstraktua da eta ez du besterik adierazten gizarte jakin batetan bi hizkuntza onartzen direla baino. Horiek ofizialtzat hartzeak ere ez du, besterik gabe, bi hizkuntzen berdintasun legala esan nahi. Izatez, mila bider erreplikatu dena da, Espainiako Konstitu-

zioan bertan dagoela espainiarren eta beste hizkuntzen arteko diskriminazioaren oinarria, espainiera espainiar gutziek jakin beharra daukatenez eta beste hizkuntzak, berriz, jakiteko eskubidea bakarrik, bakoitzak bere lurraldean, bertako autonomi estatutuaren arabera. Gernikako Estatutuak ere, Konstituzio horren pean dagoenez, ezin du gaititu diskriminazio hori, euskararen kaltetan. Komunitate Autonomoko gizarte sektorerik handienak gaz-

telania bakarrik daki eta ez dauka euskara ikasi beharrik ere. Elebidun bakarrik euskara dakitenak dira, gaztelania ere jakitera beharrita daudenez, hauentzako ere, bestalde, euskararen egoera erabat diglosiako da. Oraingo legeek ez dute hori gaituzteko biderik ematen, hau da, euskararen normalkuntza lortzeko.

«Elebitasun osoa»ren helburuak gaituzte ote du egoera hori? Baina zer da elebitasun oso hori? Herritar gutxiak maila eta arlo guztietan bi hizkuntzak erabiltzeko gauza izango direnako eta horiek erabiltzeko baldintza eta aukera berdinak izango dituzteneko? Hori proposatzen dutenek beraiek diote horrelako elebitasunik ez dela historian zehar inon gertatu, jakina denez. Beraz, nekez izan daiteke hizkuntz politika zentzuzko baten helburua, ezinezkoa baldin bada.

Ordezkapen-plangintzaren aurka, berreskurapen plangintza

Nere ustez, gaurok Euskal Herriko—eta bereziki Komunitate Autonomoko— hizkuntz egoera honetara «ordezkapen-plangintza» jakin baten ondorioz iritsi gara, hau da, erdararen bidez euskara ordezkatzeko politika luze eta eutsi baten bidez. Hori gaituzteko eta euskararen normalkuntza lortzeko, helburua ezin daiteke izan euskararen berreskurapena besterik: ordezkapen plangintzaren aurka, berreskurapen plangintza.

Zer da, ordea, euskararen berreskurapena, hizkuntz politikaren helburutzat jartzen denean? Eta zer da berreskurapen osoa?

Ez da euskara galdu dutenek hori berriz ikastea bakarrik. Euskal Herri osoaren hizkuntza nazionala, euskal gizartearen hizkuntza komunitarioa eta euskaldun bakoitzaren hizkuntza pertsonala bihurtzea da berreskurapen osoa. Azken aldiari esaldi egoki bat asmatu eta zabaldu da hori adierazteko: euskaraz bizi! Euskararen berreskurapen nazionala, soziala eta pertsonala azken batean euskaldun bakoitza, euskaldun denak, euskaraz bizi ahal izateko bide bakarra da. Horretarako da euskararen normalkuntza linguistikoa, juridiko instituzionala, kulturala.

Euskaraz bizi, azken batean

Euskara berreskuratzeko, berriz, euskaraz jabetzea esan nahi du. Jabetu, buruz eta kontzientziatuz, euskara dela euskaldunon hizkuntza; jabetu, euskara ikasiz eta landuz, nor bere kulturaren mailan; jabetu, euskara erabiliz, eguneroko bizi-tzan, lanean, irakaskuntzan, komunikabideetan, administrazioan, gizarte zerbitzuetan... Erabilera neurtzen da euskararen berreskurapenaren osoa. Euskara ez da gairen bat: irakatsi/ikasit, egokitu/landu, eskaini/hartu egiten dena. Euskara, edozein hizkuntza bezala, guntz funtsean tresna da, erabiltzekoa. Euskara lantzen, ikasten, eskaintzen da baina euskaraz mintzatzen, idatzen, kultura sortzen eta egiten da. Bizitzeko baliabidea, tresna, bihurtzen denean euskara, orduan esan ahal izango dugu «euskaraz bizi» garela.

Zer esan behar da orduan elebitasuna euskararen plangintzaren helburutzat hartzea? Agian, tarteko helburutzat har daiteke. Hobeto esanda, euskararen berreskurapen osorako «helpeidetzat» har daiteke bakarrik, euskaldun gutziek euskaraz ikastea eta hori erabiltzeko gaitzea beharrezko urratsa denez, berreskurapen osora iristeko. Bestela, euskararen ordezkapen politikaren estaldura ideologiko eta horren heriotzaren gozagarri besterik ez da izango elebitasunaren predikua.

Berreskurapenerako oinarri batzu

Euskararen berreskurapen osoa benetan bideratuko bada, beharrezkoa da hiru abiaburu politiko juridiko hauek hasieratik argi ipintzea:

a) Euskararen erabateko lehentasuna edonolako hizkuntz politikan eta plangintzan.

b) Lurraldearen printzipioa euskararentzat, hau da, euskara hartzea Euskal Herriko hizkuntza nazionalatzat eta ez euskaldun bakoitzarena bakarrik.

c) Euskara deklaratzeko Euskal Herriaren hizkuntza ofizialtzat: euskal herritar gutxiak jakin behar dutena eta erabiltzeko eskubidea dutena.

Benetan hortik joan behar duela uste dut euskararen normalkuntzarako plangintzak.

Paulo AGIRREBALTATEGI

